Publicerat på GP Debatt 2009-03-16

Biobränsle kan ge Tanzania ett lyft

Kritiken mot biobränsleindustrin i Tanzania är svagt underbyggd. Seriösa investerare kan bidra till den nödvändiga moderniseringen av jordbrukssektorn. Odlingsinitiativen kan ge förbättrad mat- och energisäkerhet och minska fattigdomen - även om varje projekt kräver konsekvensanalys, skriver tio forskare från Sverige och Tanzania.

De initiativ som tagits i Tanzania för att utveckla en modern biobränsleindustri, svenska SEKAB:s verksamhet är ett av flera exempel, har i media under senare tid framställts som neokolonialistiska och bidragande till ökade växthusgasutsläpp och djupare fattigdom. Vi anser att mycket av denna kritik är svagt underbyggd, icke konstruktiv och ofta förvånansvärt ensidig. Dessutom riskerar de att kväva dessa initiativ i sin linda - initiativ som vi anser är värda ett mer seriöst övervägande. En del av vår oljeimport från rika länder skulle kunna ersättas med biobränsleimport från fattiga länder vilket ger dessa nya möjligheter till utveckling.

Vi påstår inte att alla biobränsleprojekt är oproblematiska. En kritisk och konstruktiv granskning är oerhört viktig för att säkerställa att en hållbar biobränsleindustri tar form i Tanzania och i andra tropiska länder. Genomgripande analyser är nödvändiga för att man på ett transparent och demokratiskt sätt skall kunna bedöma fördelar och nackdelar av olika utvecklingsalternativ, men även för att förmå aktörer att vara kreativa och ansvarstagande i sin verksamhet.

Vi ser möjligheter

Tanzanias befolkning tillhör världens fattigaste. En majoritet lever på landsbygden där de är sysselsatta i självhushåll. De använder traditionella jordbruksmetoder som ofta ger skördar motsvarande endast en tiondel av vad jordbruk i utvecklade länder förmår. Bönderna lever med bristfälliga marknader och få affärsmöjligheter som skulle kunna ge dem möjlighet att ta sig ur fattigdom. Dagens jordbruksmetoder möjliggör inte heller att de naturliga ekosystemen kan skyddas - tvärtom förväntas dessa utsättas för ett ökande tryck som följd av befolkningsökningen.

Vi tror att biobränsleprojekt kan bidra till förbättring av livsvillkoren för fattiga i Tanzania. Förutsättningarna för jordbruksproduktion i Tanzania är goda och vår bedömning är att Tanzania skulle kunna öka och diversifiera sin jordbruksproduktion avsevärt och därmed kunna producera både mat och bioenergi. I många fall ger samproduktion av mat och biobränslen nya möjligheter för hållbar markanvändning.

Flera biobränslegrödor kan bidra med viktiga funktioner i jordbrukslandskapet, som exempelvis att minska erosionsrisken och skapa ett bättre mikroklimat och därmed förbättra jordbrukets produktivitet. Om sockerrör skördas maskinellt i stället för att brännas och skördas för hand, kan skörderester lämnas på åkrarna där de bidrar till att binda in kol i marken - detta leder till förbättrade jordar och ökar etanolsystemets bidrag till reducerade växthusgasutsläpp.

Jordbruksektorn i Tanzania är i skriande behov av en modernisering som kräver kapital, teknologiöverföring och kunskap. Vi ser intresset hos seriösa biobränsleinvesterare att föra med sig dessa viktiga ingredienser till Tanzania som en möjlighet i landets strävan mot förbättrad mat- och energisäkerhet och minskad fattigdom. Kritikerna av biobränsleinitiativen i Tanzania föreslår sällan några alternativa utvecklingsvägar för hur fattiga bönder i Tanzania skall ta sig ur sin fattigdom.

Vi ser också utmaningar

En central fråga är vad Tanzania som nation kan få ut av biobränsleinvesteringar och hur man kan säkerställa att de fattiga gynnas. Partnerskap mellan lokala samhällen och investerare bör etableras för att säkerställa att överföring av teknologi och kapital samt infrastrukturuppbyggnad bidrar till en positiv utveckling mot ett hållbart jordbruk med högre avkastning. Kan de internationella investerarna engagera lokala jordbruksorganisationer och åstadkomma ett gemensamt engagemang i biobränsleprojekten?

All form av jordbruk påverkar miljön, inklusive den lokala biodiversiteten. En ansvarsfull utveckling av en biobränsleindustri i Tanzania kräver en ingående konsekvensanalys. Lokalt förankrade markanvändningsplaner kan skydda områden av högt biologiskt- och kulturellt värde. Där det krävs bör alternativ till monokultursystem användas, såsom integrerade odlingssystem där flera grödor odlas parallellt och markbruk som säkerställer biodiversitetszoner och utgår ifrån landskapets ekologi.

Vi bedömer att tropisk etanolproduktion med hållbara odlingsmetoder medför positiv effekt på klimatet -

genom att minska oljeanvändningen men också genom att binda ytterligare kol i marken. En omfattande analys krävs också för att bedöma eventuella nedströms effekter av biobränsleodling, och hur den viktiga mangroveskogen och deltat som finns utmed Tanzanias kust kan påverkas. En utgångspunkt bör vara nederbördsbaserad produktion kompletterat med bevattning inom ramen för hållbart utnyttjande av grundvatten eller ytvatten i form av floder och sjöar. Alternativa grödor som den mindre vattenkrävande sockerdurran kan vara en lösning i områden med knapp vattentillgång.

Lärandeprocess mot hållbar utveckling
Jordbruksutveckling - som beaktar möjligheterna till biobränsleproduktion tillsammans med övrig jordbruksproduktion - är en nyckel till förbättrade levnadsvillkor i Tanzania. Ett brett perspektiv behövs för att utvärdera fördelar och nackdelar hos olika alternativ - i en process som inkluderar lokala intressenter.

En uppbyggnad av lokal och nationell kapacitet att skapa utvecklingsplaner baserade på tvärvetenskapliga analyser är central för en hållbar biobränsleutveckling i Tanzania.

Om internationella företag är villiga att ta sig an denna utmaning i en ödmjuk lärandeprocess framstår då detta som en lovande möjlighet. Företagen behöver både råd och kritisk granskning som stimulerar dem att leva upp till krav på hållbar biobränsleproduktion. Vi anser att konstruktiva analyser och hållbarhetsbedömingar behövs - snarare än ensidiga anklagelser.

Anders Arvidson
Stockholm Environment Institute, Africa Centre, University of Dar es Salaam, Tanzania
Göran Bernde
Fysisk resursteori, Chalmers, Göteborg
Håkan Eggert
Göteborgs universitet och University of Dar es Salaam, Tanzania
Mads Greaker,
Statistics Norway och Göteborgs universitet
Francis X Johnson
Stockholm Environment Institute
Razack B. Lokina,
Environment for Development, Department of Economics, University of Dar es Salaam, Tanzania
Stacey Noel
Stockholm Environment Institute, Africa Centre, University of Dar es Salaam, Tanzania
Johan Rockström,
Stockholm Environment Institute
Mugassa Rubindamayugi
Department of Molecular Biology and Biotechnology, University of Dar es Salaam, Tanzania
Ivar Virgin
Stockholm Environment Institute